

België – Belgique
PB – PP
3620 Lanaken
Cicindria
BC 30244

Erica

Contactblad van de Limburgse Natuurgidsen

Zomer 2013

Juli – Augustus – September
Driemaandelijks

Algemene Informatie

Jaargang 40 - Magazine Zomer 2013

Voorzitter

Leo Thomassen
Velmerlaan 12
3806 Velm Sint-Truiden
TEL: 011 68 88 11
email: leo.thomassen@skynet.be

Penningmeester

Robert Spelmans
Rode Kruisplein 12/3 bus 1
3940 Hechtel
TEL: 011 73 44 87
email: spelmans.robert@skynet.be

Natuur Informatie Punt Limburg

Het Groene Huis
Domein Bokrijk
3600 Genk
TEL: 011 26 54 86
email: nip.limburg@telenet.be

Verantwoordelijke Uitgever

Marc Van de Sande
Vatstraat 3
3620 Lanaken
TEL: 0499 71 86 00
email: erica@limburgsenatuurgidsen.be

Abonnementen

€10,00 of €12,75 (inclusief verzekering) met vermelding van Erica + 'Naam' op:
RekNr: 235-0010248-75.
IBAN: BE05 2350 010248 75
BIC: GEBABEBB

Druk:

Drukkerij Begas, 3620 Lanaken

Cover Fotografie:

Florent Vandevoort
www.florif.be

www.limburgsenatuurgidsen.be

Algemene informatie	2
Inhoud	3
Nieuws van CVN	3
Woordje van de voorzitter	4 - 5
Hoe zou het zijn met... ..	6
Reünie natuurgidsen Tongeren 2011-2012	7
Cursus Hoge Venen Natuurgids	8
Bokrijk – Vijvergebied “De Wijers”	9 - 11
Natuurnieuws	12 - 15
Bokrijkdag	16
Korte cursussen	17
Haspengouwse Plantenwerkgroep	18 - 19
Bosbranden in Australië – Deel 2	20 - 25
Scharrelkids	26
Er was eens	27 - 30
Bibliografie	31
Kalender	32

Langzaamaan beginnen meer en meer mensen de weg naar onze website en onze facebookpagina te vinden. Hou je op de hoogte van onze activiteiten, Like us op facebook en deel uw ervaringen met ons allen!

Nieuws van CVN

- Snuisteren door onze boekbesprekingen
- Projecten inde kijker
- Je kan je abonneren op de nieuwsbrief
- Word fan van CVN op Facebook
- en veel meer....

Alle informatie vind je op www.c-v-n.be

Voorwoord

Erica Zomer 2013

De ijsheiligen zijn voorbij, nu mag je bonen planten zei een kenner mij vanavond.

Het heeft toch wel lang geduurd dit jaar eer de natuur de kans kreeg om 'lente' te worden. Wij hebben zelfs een mossendeterminatie moeten annuleren omdat er nog sneeuw lag. Volgend jaar moeten wij eraan denken mossen te determineren die op de bomen groeien. De wandeling naar de voorjaarsbloeiërs in Elslo was ook zo een spannende onderneming door de vraag, zullen er wel lentebloeiërs zijn? Wij weten dat de natuur zich herstelt en hebben er dus vertrouwen in dat wij binnen enkele weken van een weldoende zomer kunnen genieten.

De cursus natuurgids is, zoals dat al vele jaren gebruikelijk is, in februari gestart met 26 deelnemers. In deze tijd mogen wij dat een succes noemen. Waaraan hebben wij dat te danken? De website...facebook... flyers... positieve mond-aan-mond reclame.?

Wij weten het niet zeker maar zijn toch zeer blij met de talrijke opkomst.

Ook de vormingsactiviteiten hebben blijkbaar nu meer succes dan de vorige jaren en het zou kunnen dat ons nieuw media-item, Erica-memo, daar voor iets tussen zit.

Wat goed is moeten wij koesteren, volhouden dus om onze boodschap kenbaar te maken.

In de vorige Erica, lente 2013, nam de gedeputeerde voor natuur en leefmilieu, Ludwig Vandenhove, mijn taak tijdelijk over om een voorwoord te schrijven en hij had het onderandere over zijn eerste ervaringen als gedeputeerde waaronder ook de Likona-dag wat toch wel een hoogdag is voor de natuurkenners.

Tijdens die Likona-dag werd een oproep gedaan om Zuid-Limburg beter te bestuderen en de natuur 'beter in kaart te brengen'. Wel, wij zijn fier dat Staf Grouwels, sinds vorig jaar bestuurder van de Werkgroep, prompt het initiatief nam om de 'Haspengouwse plantenwerkgroep' op te richten. Hopelijk blijft het enthousiasme van de eerste uren duren want daaraan was tot nu geen gebrek.

Wij zijn ook blij met de 'nieuwe (en jonge) bestuurders' in ons midden. Lutgart Bollen, haar echtgenoot Wim Cornelis en Johan Simoens zijn jonge natuurgidsen van de cursus in Tongeren, Jurgen Becherer werd natuurgids uit de cursus van Bokrijk vorig jaar. Wij hopen dat zij zich vlug thuis voelen in de groep.

Tijdens de Algemene vergadering van maart werd ook Sil Jansen, de oprichter, het brein en de motor van het Natuurhulpcentrum in Opglabbeek en natuurlijk ook natuurgids, erelid van de Werkgroep Limburgse natuurgidsen. Het is de eerste maal dat er iemand erelid wordt van de Werkgroep en wij hadden het aan niemand met meer verdiensten kunnen toekennen dan aan Sil. Wij moeten dat nog vieren maar dat houden wij nog een beetje stil!

Wij vernemen ook dat er 'oud-studenten-réunies' gehouden worden van natuurgidsen en dat is alleen maar toe te juichen. Dat bewijst toch dat de natuurgidsen in dat opleidingsjaar mekaar beter hebben leren kennen, zelfs vrienden geworden zijn. Maar dat bewijst ook dat de natuurgidsen er behoefte aan hebben om kennis op te doen en uit te wisselen.

Moeten wij dan in de cursussen niet meer aandacht besteden aan de 'natuur-kennis' en wat minder aan het kunnen? Het succes van de Likona-contactdagen, een nieuwe Haspengouwse plantenwerkgroep, een SAP-clubje en nog andere soortgelijke initiatieven bevestigen dit, of niet?

Genoeg stof dus om de volgende weken met de vernieuwde bestuursploeg aan het werk te gaan.

Leo

Hoe zou het zijn met...

Miet Dreezen

De natuurgidsen die afstudeerden tussen 1970 en 1985?

Dit zijn de mensen die héél véél kennis vergaarden en velen onder hen werden dan ook regelmatig ingeschakeld om les te geven aan de cursisten.

Maar ook velen onder hen hebben we lang niet meer gezien. Velen onder hen zijn elkaar hier en daar wel tegen gekomen, maar ook een aantal zagen elkaar niet meer sinds hun diplomering. Daar willen we verandering in brengen, en wel in dit najaar.

We plannen een bijeenkomst op zondag 17 november 2013. Waar en hoe, dat zal je zeker nog horen. We zullen iedereen,

waar we de gegevens van hebben, hiervoor uitnodigen.

Zou je nu denken, en waarom niet samenkomen met de natuurgidsen van 'mijn jaar' indien dit later is dan 1985? We willen de komende jaren telkens een groep oproepen om elkaar te ontmoeten.

Maar bij deze nodigen wij jou uit om elkaar te ontmoeten op onze 'Jaarvergadering' die in 2014 begin januari in Houthalen zal plaats vinden.

Alle informatie komt later in Erica.

Was het nu 70 of 85?

's Ochtends werd er druk gebeld en gemaild want het had gesneeuwd! Zou dat afgelegen dorpje Rutten wel bereikbaar zijn? Maar de strooidiensten leverden goed werk, en om 14 uur stond iedereen paraat aan de kerk.

Goed ingepakt trotseerden we sneeuw en wind en trokken we de velden in. Onze gids, Wim Cornelis, leerde ons alles over de steenuil, of 'koetajl' in het Tongers dialect. Tientallen hazen dartelden door de sneeuw, en we vonden sporen van de das. Ook kievitten, veldleeuwrik en een buizerd lieten zich zien.

Ondertussen amuseerden de kinderen zich in de sneeuw.

Aan het Heilig Huisje hielden we een korte pauze. Na een hartverwarmend sleedoornjenevertje gingen we terug op pad door het mooie Haspengouwse landschap.

Er werd nog flink wat nagebabbeld bij een lekkere croque Evermarus, en afspraken voor volgende bijeenkomsten werden vastgelegd

Hoge Venen Natuurgids

Miet Dreezen

Cursus 2014

Vijf jaar geleden liep een eerste cursus Hoge Venen Natuurgidsen, een memorabele cursus!

In 2014 zal een nieuwe cursus doorgaan, een lessenreeks van vijf keer een tweedaagse met verblijf in de Hoge Venen.

De cursus start in april en loopt op zijn einde in november, het omvat telkens een hele vrijdag les en/of excursie, vrijdagavond korte les/bespreking/excursie en de zaterdag de hele dag les. Iedere cursist dient vijf wandeling in de Hoge Venen te volgen met een erkende

gids en hiervan verslag uitbrengen. Iedereen dient een terreinstudie te maken van een gebiedje in de Hoge Venen, dit moet resulteren in een paper van +/- 15 pagina's. Hierop komt een evaluatie in november.

Wie zin heeft om deze cursus te volgen kan zich reeds laten noteren op een lijst van 'voor inschrijvingen', er zijn reeds een aantal inschrijvingen. Er is een maximum van 25 personen.

Voor meer info of voorinschrijving kan je terecht bij Miet Dreezen op 089 856789 of Miet.Dreezen@telenet.be

Op het bijgaand plannetje van Bokrijk zie je dat er in de westelijke hoek van het domein zo'n twintigtal vijvers liggen, zij passen als een mozaïek in elkaar.

In wat vroeger het “Vijvergebied Midden Limburg” genoemd werd en nu “De Wijers” zijn er zeer veel vijvers te vinden.

Het Wijergebied strekt zich uit over de gemeenten Hasselt, Diepenbeek, Genk, Zonhoven, Heusden-Zolder, Houthalen-Helchteren, en Lummen.

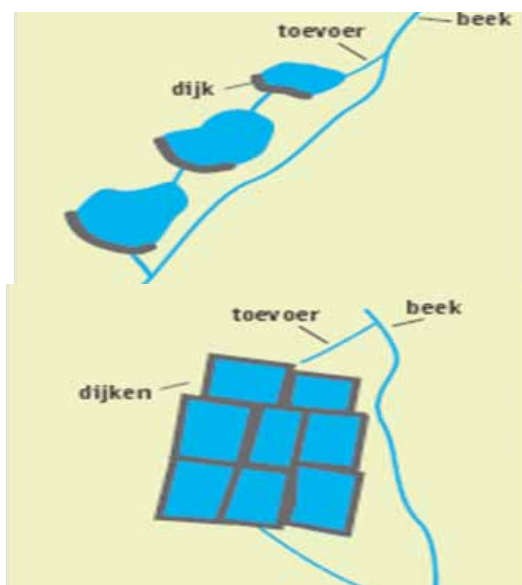
Kaartje uit <http://users.skynet.be/fa412566/Carthotheek/kaartBokrijk.html>

Wijer of weyer is een oude benaming voor een vijver waar men aan viskweek doet.

De eerste vijvers ontstonden al vanaf de 13de eeuw. Voor veen- en ijzerwinning werden er gaten in het landschap gegraven, die dan later uitgediept werden. De viskweek was vaak in handen van de toenmalige kloosters en abdijen. Het is inderdaad onder de auspiciën van de Cisterciënzers, die in hun tijd een grote naam hadden op het vlak van waterbeheer, dat de grootschalige viskweek hier een aanvang nam. In het begin was het doel de kloosterlingen, die op vrijdag en tijdens vastendagen geen vlees mochten eten, van vis te voorzien. Maar ook voor de bevolking was proteïnerijke vis een welkome aanvulling op het magere menu. Eerst werden lokale vissoorten als brasem, zeelt en paling gekweekt.

Maar kruisvaarders hadden op hun tochten de makkelijk vet te mesten karper ontdekt en deze vis werd al gauw het succesnummer.

In het vijvergebied kan je, zoals in de eerste Wijerkrant uitgelegd werd aan de hand van bijgaande schetsen, twee patronen van vijveraanslag ontwaren. (http://www.meikever.be/user_docs/wijerkrant1.pdf)

Het oudste systeem bestond uit het stroomafwaarts herhaaldelijk afdammen van een beek, zodat een snoer van vijvertjes ontstond, die aan de stroomafwaartse kant met een dijk versterkt waren. Dit systeem van een cascade van vijvers vind je o.a. terug bij ‘De Maten’.

Om meer vis te kunnen kweken werden later wijers gegraven met dijken aan alle vier de kanten. Zo ontstond er een complex ‘rijstvelden’ systeem. Dit patchwork patroon zie je o.a. in

Bokrijk en bij de vijvers van Zonhoven, die merendeels pas gegraven zijn in het begin van de 20ste eeuw voor de eerste professionele uitbating. De huidige viskweek is nog steeds in handen van dezelfde familie(s).

De vijvers zijn destijds niet toevallig in het zachtjes hellende Midden-Limburg aangelegd. Het geleidelijke verval zorgde er immers voor dat er geen hoge dijken moesten aangelegd worden.

De vijvers van Bokrijk worden gevoed door de Zusterkloosterbeek, een naam die verwijst naar vroegere eigenaar van dit gebied: de abdij van Herkenrode. Na de Franse Revolutie werden de kloostergoederen verkocht. Het goed kwam achtereenvolgens in verschillende handen. In 1948 kocht de provincie Limburg het domein over van de Belgische Boerenbond en begon met de uitbouw van het Provinciaal Domein. Het Openluchtmuseum opende de poorten in 1958.

Tot 2006 kweekte het Agentschap voor Natuur en Bos vis in de vijvers om de visbestanden in de waterlopen op peil te houden. Je kan nu nog in de gracht, op plaatsen waar de zijgrachtjes erin vloeien, betonnen constructies zien. Dit zijn sluizen die erop wijzen dat deze grachten niet gewoon voor de afvoer van regenwater dienden, maar dat de waterstroom gestuurd werd om de vijvers leeg te laten en weer te vullen.

Tot 2006 werd regelmatig verse vis op de waterlopen gezet. Nu heeft men een andere visie op visbeheer. Nu werkt men aan gezonde en dus ook visvriendelijke waterlopen, waar niet ieder jaar opnieuw

verse vis moet opgezet worden. In 2009 kregen de vijvers een facelift opdat het Westelijk Vijvergebied, zo’n 75 hectare groot, weer natuurvriendelijk zou worden. De rechte oevers werden afgeschaapt en er werden bomen gekapt om de watervogels terug een aanvliegroute te bezorgen.

Sommige van de vijvers staan droog. Dit deed men vroeger ook. De vijvers werden afgelaten om de vis te kunnen vangen. Het daaropvolgende jaar liet men vaak de vijver nog niet terug vol water lopen. Het voedselrijke slib dat achterbleef op de bodem was in de zandige Kempen een welgekomen be-mesting. De vijverbodem werd bijvoorbeeld met graan ingezaaid. Denk maar aan namen als havervijver. Voor men de vijver weer liet vollopen liet men het groen opschieten. Dat kon dan als voedsel voor de vissen dienen, die in die tijd het nog zonder voederbakken moesten doen. Het droog laten liggen van de vijvers maakt dat je op oude kaarten, als bijvoorbeeld die van Feraris (rond 1775) niet een totaalbeeld van het vijverbestand te zien krijgt maar een moment opname.

Niet alleen de gegraven vijvers maar ook

de opgeworpen wal, die in deze hoek van het domein duidelijk te zien is getuigen ervan dat menselijke activiteiten lang een weerslag kunnen hebben op het landschap.

Die wal, die delen van het domein afzoomt, is een getuige van grensconflicten tussen de vroegere burens Bokrijk (nu Genk) toen bezit van de abdij van Herkenrode en de gebruikers van wat toen heide was aan de andere kant. Nu horend bij Hasselt (Kiewit), toen de keuterboertjes van Zonhoven. Voor het gebied daar met o.a. het vliegveld heeft men een vreedzame oplossing gevonden. Het hoort bij het grondgebied van de stad Hasselt maar de gronden zijn eigendom van de gemeente Zonhoven. Dit verwijst naar een grensgeschil dat meer dan 500 jaar geduurd heeft, wat ik toch bijzonder lang vind voor niet zo waardevolle grond, maar het zegt misschien eerder iets over de vasthoudendheid van de betrokken partijen.

Een toemaatje. Op zoek naar een passende illustratie vond ik de onderstaande postkaart op <http://www.hassel.be/nl/subjects/1254/borggravevijvers.html>

Leuk om weten

Ook waterbeestjes slachtoffer van bijendodende pesticiden

Nieuw grootschalig veldonderzoek toont aan dat het systemische pesticide Imidacloprid een nefaste invloed heeft op libellen en andere waterdieren, zoals eendagsvliegen, slakken en schaaldieren. In de studie, die gisteren verscheen in het vakblad PLOS ONE, werden monitoringsgegevens van Imidaclopridconcentraties in het oppervlaktewater vergeleken met waarnemingen van waterdieren. In waterlopen en rivieren waar de concentraties hoger waren dan de toegelaten norm daalde de soortenrijkdom met 70%. De risico's die gepaard gaan met het gebruik van neonicotinoiden zijn te groot, Natuurpunt dringt er daarom op aan om een totale ban in te stellen.

Bloemen in de tuin, niet altijd onschuldig

Hoe meer bloemen in de tuin, hoe mooier en beter voor vlinders, bijen en andere insecten en dus ook voor de natuur. Dat

laatste blijkt helaas niet altijd te kloppen. Tuiniers zouden voorzichtig te werk moeten gaan met hun keuze. Bepaalde soorten, veelal uitheemse, zaaien zich uit en kunnen gaan woekeren in de natuur. Daarom doen wij graag een oproep aan tuiniers en tuincentra om hun verantwoordelijkheid op te nemen.

Woekerende planten (voor een groot deel invasieve exoten) zijn al langer een bekend probleem in onze natuurgebieden. Veel tijd en geld gaat naar de bestrijding van deze soorten in de natuur, terwijl de tuinliefhebbers deze nog wel in de tuin hebben. Natuurgebieden zijn geen afgesloten reservaten en grenzen vaak aan tuinen. De problemen die invasieve exoten veroorzaken in natuurgebieden, maar ook in bermen en openbare domeinen, werden al eerder uit de doeken gedaan.

Voltallig gezin moet wijken voor snoeiwerken

Eindelijk lente. De zon lokt iedereen buiten en een inspectie van de tuin is dan bij vele gezinnen een van de

vaste gewoontes. Het gras krijgt een maaibeurt, de struiken worden gesnoeid en de haag geschoren. Logische, haast therapeutisch werkjes in aanloop naar de zomer. Maar niet alleen mensen zijn in de lente volop aan het werk in de tuin. In iedere tuin zit wel wat biodiversiteit verborgen: niet weinig mensen zijn fier wanneer een Egel, een broedend Roodborstje, een zeldzaam plantje of een rups van een vlinder hun volgehouden tuinwerk bekroond met het 'biodiversiteitslabel'.

Maar de werkjes die de tuin klaar moeten maken voor de zomer hebben soms ook nadelige effecten. Zo ontving Natuurpunt de laatste week enkele alarmerende telefoontjes dat er tijdens snoei- en scheerwerken een nest met eitjes of jongen uit de haag donderde. "De eitjes zijn nog warm, wat moeten we doen?". Voor je begint te snoeien, onderwerp

je de struik of haag best even aan een grondige inspectie om te kijken of er geen vogels hun intrek hebben genomen. Nesten worden meestal gebouwd in de dichtere delen van de struik of haag, vaak

op de kruising van verschillende takken waar hun nest de nodige ondersteuning vindt. Merel- of Zanglijsternesten zijn groot en dus gemakkelijk zichtbaar. Het kleinere mosnest van de Heggenmus zit echter keurig verborgen, vaak tot op manshoogte in een smalle conifeer. Ga voorzichtig te werk bij het openduwen van de vegetatie. Zie je een nest zitten, hou er dan rekening mee bij het snoeien en blijf op voldoende afstand.

Onderzoek ecosystemen van de toekomst van start

Wat gebeurt er als een plant door klimaatverandering zonder vriend en vijand verhuist naar noordelijker streken? Gaat zij woekeren? Krijg je uiteindelijk weer hetzelfde of juist een nieuw ecosysteem? Dat gaat Wim van der Putten van het Nederlands Instituut voor Ecologie (NIOO-KNAW) onderzoeken. Met een Europese beurs van twee miljoen euro hoopt hij straks de toekomst voor onze natuur veel beter te kunnen voorspellen.

Hoe zal de natuur er straks uit gaan zien

Proefopstelling Ecosystemen van de toekomst

Leuk om weten

in ons land, en hoe stabiel is ze dan? Doordat het klimaat verandert, kunnen zuidelijkere soorten tegenwoordig in Noord-Europa aarden. Regelmatig worden al nieuwe soorten waargenomen. Zeker is wel dat ze niet allemaal tegelijk aankomen: over dezelfde afstand doet een plant met lichte zaden een paar dagen en bepaalde bodemdierpjes ruim tien jaar. En als planteneters opschuiven, hebben ze nog niet zomaar hun favoriete plant teruggevonden. Dat naar het noorden oprukkende planten tijdelijk van hun vijanden en ziekteverwekkers verlost zijn, toonde Van der Putten eerder al aan. Daardoor is de kans groter dat ze in het nieuwe leefgebied een plaag vormen. Ze worden 'te succesvol'. Maar ook het omgekeerde is mogelijk: als ze hun helpers zoals samenwerkende schimmels kwijtraken, kunnen planten zich minder goed handhaven.

Met zijn ERC ADVANCED GRANT voor excellente wetenschappers – bedoeld om in vijf jaar het onderzoeksveld te vernieuwen – probeert hij nu de gevolgen voor biodiversiteit en stabiliteit van ecosystemen te ontrafelen. “In dit nieuwe onderzoek gaan we na hoe boven- en ondergrondse organismen hun gastheerplanten terugvinden, hoe lang dat duurt en of de oorspronkelijke relaties tussen planten, vrienden en vijanden weer worden hersteld.”

Vleermuiskasten naar een hoger niveau

Het ophangen van vleermuiskasten is de laatste tien jaar behoorlijk populair geworden, maar de kennis erover is daarbij achtergebleven. Een

nieuw rapport van de Nederlandse Zoogdiervereniging en het Nederlandse Bureau Waardenburg beschrijft de meest recente kennis over het gebruik van vleermuiskasten in Europa.

Uit het rapport blijkt dat je niet ‘zomaar’ een vleermuiskast kan ophangen. Verschillende vleermuissoorten stellen verschillende eisen. Sommige willen graag een bolle kast, andere een platte. Welk type kast wanneer geschikt is, staat voor alle algemeen in Nederland voorkomende vleermuissoorten handzaam beschreven: van Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) tot Franjestaart (*Myotis nattereri*). Bovendien is er een analyse gemaakt van de succesfactoren van vleermuiskasten. Hoe moeten vleermuiskasten worden opgehangen, uit welke materialen kunnen ze bestaan (met de voor-

en nadelen), de hanghoogte en nog veel meer. Belangrijke les is dat vleermuiskasten goed gekozen moeten worden en dat het te gebruiken type afhankelijk is van de vleermuissoort en de beoogde functie. Het ophangen van een vleermuiskast waar alleen gepaard kan worden is niet effectief als er een (tijdelijk) kraamverblijf nodig is. Zo staat dit rapport vol met 'eyeopeners' en relevante tips en ideeën. Het rapport is te vinden op de website van Bureau Waardenburg en op vleermuiskasten.nl

Twee gewone dwergvleermuizen in vleermuiskast

Ieder huisje heeft zijn kruisje

Het ene nest is het andere niet. Nieuw Brits onderzoek toont aan dat mezen naar aanleiding van het gewijzigde klimaat een verkeerde nestbouwkeuze kunnen maken met mislukte broedpogingen tot gevolg. Een verhaal over isolatieproblemen en binnenhuisarchitectuur.

Volgens een artikel verschenen in april in 'The Biologist', het tijdschrift van de 'Society of Biology', varieert de

nestgrootte van vogels, afhankelijk van het weer. Auteur Dr. Charles Deeming schrijft dat nesten meer zijn dan een 'kommetje' voor de eieren en jongen. 'Sinds enkele jaren zijn wetenschappers meer geïnteresseerd geraakt in nesten, met studies die gaan over nestmateriaal, bouwgedrag, thermische eigenschappen of het mogelijke gebruik van nesten als signaal naar partners. We hebben gerealiseerd dat de factoren die nestbouw bepalen complexer zijn dan we ooit dachten.'

Dr. Deeming bestudeerde de nesten van Kool- en Pimpelmezen op de Riseholme Park campus van de Engelse Lincoln universiteit en bracht aan het licht hoe deze nesten gebouwd worden en hoe ze functioneren. Individuele vogels kunnen elk jaar namelijk totaal verschillende nesten maken. Als het koud was op moment dat de vogel zijn nest afwerkte, werd meer materiaal aangebracht. Vermoedelijk moet het nest de vogel warm houden terwijl deze de eieren uitbroedt. En dus is een groter, warmer nest belangrijk om het vrouwtje warm te houden bij koud weer.

Natuurgidsen van de Likona-geologiewerkgroep begeleiden de bezoekers doorheen het 'Openluchtmuseum'.

Enkele dagen voor het gebeuren nam onze deskundige werkgroepvoorzitter, Roland Dreesen, ons, gidsen, bij wijze van voorproefje, mee op stap door het pittoreske openluchtmuseum ter voorbereiding van de 'Bokrijkdag', waar meer dan 7000 bezoekers werden verwacht..

Handleiding van onze voorbereiding, op de nakende gidsbeurten, was de brochure: 'Geologische wandelroute Bokrijk: natuursteen in het openluchtmuseum,... gebouwen anders bekeken.

Tijdens deze wetenschappelijk grondig onderbouwde voorbereiding, werd het duidelijk, welke invloed het gebruik van natuursteen had en nog steeds heeft op de verschillende regio's, de cultuur en de bouwstijl in Vlaanderen, door de eeuwen heen.

Op zondag 14 april, de eerste werkelijke lentedag, was het dan zover.

Het opzet van deze gidsbeurten was het publiek te laten kennismaken met het rijke geologische verleden van de provincie Limburg en andere regio's in Vlaanderen.

De geïnteresseerde wandelaar kreeg, op deze manier, een totaal ander beeld van het openluchtmuseum.

De geologische gidsen lieten de toehoorders speuren naar de aanwezige karakteristieke natuurgesteenten.

Tijdens de talrijke rondleidingen aanhoorden de deelnemers interessante en relevante verhalen, waardoor, bij wijze van beeldspraak, de stenen terug tot leven kwamen.

Al de bezochte historische panden, relictten uit een ver verleden, lieten de bezoekers stilstaan bij en nadenken over de primitieve middelen waarmee onze voorouders zich behielpen.

Wat waren wij, leden van de geologiewerkgroep, fier om onze kennis over het gebruik van natuursteen in Vlaanderen te kunnen delen met een zo talrijk opgekomen publiek !

Gustaaf Grouwels

Paddenstoelencursus voor beginners 2013

Evenals vorige jaren richt CVN-Limburgse natuurgidsen in samenwerking met Natuurpunt Hasselt-Zonhoven en Mycolim (de paddenstoelenwerkgroep van Likona) een cursus in voor hen die meer over paddenstoelen willen weten. Lesgever en begeleiders van de excursies zijn ervaren paddenstoelenkenners van de Mycologische vereniging Limburg (Mycolim - KVMV). De cursus start einde augustus en loopt over 6 zondagen, telkens van 9u. tot 12u.

Zo 1 september: inleidende les.
Het groene Huis, Provinciaal domein van Bokrijk

Zo 8 september: excursie 1
Zo 15 september: excursie 2
Zo 22 september: excursie 3
Zo 29 september: excursie 4

De domeinen zijn: Loozerheide, Bocholt - Domein Nieuwenhoven, Sint-Truiden - Hengelhof, Houthalen - Vijverstraat, Bolderberg-Zolder.
De juiste afspraakplaatsen worden later meegedeeld.

Prijs € 10
Inschrijven via de website van de Limburgse natuurgidsen (www.limburgsenatuurgidsen.be) volg cursussen - korte cursussen

Info Marc Meert 011/423151
meert-gybels@telenet.be

Cursus Sporenplanten 2013

De cursus start eind oktober en loopt over 5 zaterdagen telkens van 14u00 tot

17u00.

De binnenles sporenplanten (wieren, wolfsklauwen, paardenstaarten en varens) gaan door op zaterdag 26 oktober (plaats: Groene Huis, Provinciaal Domein Bokrijk)

De excursie varens gaat door op zaterdag 2 november in het domein Bokrijk. : Parking Kasteel (In de buurt van het Koetshuis) Provinciaal domein van Bokrijk

De binnenles mossen gaan door op zaterdag 16 november (plaats: Groene Huis, Provinciaal Domein Bokrijk)

De excursie mossen gaat door op zaterdag 23 november (plaats: De Teut Zonhoven samenkomst parking camping Holsteenbron - Hengelhofseweg 9, 3520 Zonhoven.

De excursie naar zee gaat door op zaterdag 30 november van 8 tot 19 uur

Prijs € 10
Inschrijven via de website van de Limburgse natuurgidsen (www.limburgsenatuurgidsen.be) volg cursussen - korte cursussen

Info Marc Meert 011/423151
meert-gybels@telenet.be

Inschrijvingsgeld te storten op:

RekNr: 235-0010248-75.
IBAN: BE05 2350 010248 75
BIC: GEBABEBB

met vermelding: Naam, Voornaam +
benaming korte cursus/activiteit

Haspengouwse Plantenwerkgroep geboren!

1 maart 2013: Haspengouwse Plantenwerkgroep wordt boven het doopvont gehouden!

De initiatiefnemers, Bieke Geukens en Staf Grouwels, zijn blij verrast op een eerste bijeenkomst meer dan 20 geïnteresseerde natuurvrienden te mogen begroeten. Het was Deputé, Ludwig Vandenhove, die met zijn oproep tijdens de laatste LIKONA-dag, de motor tot het oprichten van een plantenwerkgroep in Zuid-Limburg liet aanslaan. Het opzet van de PWG is 'n plantendatabase van Haspengouw in beeld te brengen. Uit recent onderzoek blijkt dat er in deze regio nogal wat pionierswerk te verrichten valt. Het streefdoel is de zwarte gaten (lees kwadranten 'kilometerhokken') binnen enkele jaren te bezoeken, waarbij wij tot doel stellen: minstens 120 geïnventariseerde planten te noteren en met de juiste benaming en bijhorend fotomateriaal (met dank aan Koenraad Vanmeerbeek) te voorzien. De werkgroep richt zich op de gemeenten: Alken, Wellen, Sint-Truiden, Gingelom, Borgloon en Heers. We streven naar één wandeling per 2 weken. Meer ervaren onderzoekers delen hun ervaring en kennis met andere geïnteresseerde natuurvrienden. De voorbij uitstappen leerden ons dat het bijzonder leuk is om in groep op pad te gaan, er heerst dan ook een bijzondere sfeer en de deelnemers kijken steeds uit naar de volgende bijeenkomst. De eerste onderzoeksresultaten zijn erg bemoedigend, zo werden er telkens meer dan 100 verschillende planten genoteerd. Wat is Haspengouw toch rijk en divers. Hierbij het programma voor 2013. Iedereen van harte welkom.

Contactpersonen: Bieke Geukens (0486/76 60 10)
Gustaaf Grouwels (0478/23 08 31)

Haspengouws Plantenwerkgroep geboren!

Dag	Datum	Hok	Onderwerp	Verzamelaars
Za	04/05/13	E6-3423	Hoilanden Speelhof en oude spoorberm	14.00 ingang domein Speelhof Speelhoflaan, Sint-Truiden
Za	18/05/13	E6-2324	Binderveld	14.00 kerk Binderveld Molenstraat 1, Nieuwerkerken
Za	01/06/13	E6-2642	Grote beemd	14.00 kerk Wellen Dorpsplein 1, Wellen
Za	08/06/13	E6-4533	Armenberg	Kerk Aalst 9u Aalst-Dorp 1, Sint-Truiden
Za	15/06/13	E6-5443	Hundelingen	Kerk Jeuk 14u Houtstraat 67, Gingelom
Ma	24/06/13	E6-1444	Mierhoopbos	18.30 kerk Kozen Opcosenstraat 1, Nieuwerkerken
Ma	08/07/13	E6-433x	Velm-dorp, holle wegen	18.30 kerk Velm Sint-Martinusstraat 15, Sint-Truiden
Za	20/07/13	E6-2723	Printheagen	14.00 kerk Kortesseem Kerkplein 1, Kortesseem
Za	03/08/13	E6-5631	Heersveld	14.00 kerk Batsheers Norbertijnenlaan 1, Heers
Za	17/08/13	E6-352x	Roosbeek/Clippershoven	14.00 kerk Zepperen Sint-Genovaplein 8, Sint-Truiden
Za	31/08/13	E6-4321	Wachtbekken Maasrode	14.00 kerk Halmaal Halmaal-Dorp 27, Sint-Truiden
Za	07/09/13	E6-4643	Gutschoven	14.00 kerk Gutschoven Wijngaardstraat 1, Heers

Bosbranden: een ecologische ramp?

Of niet?

Deel 2

FLORA

Het altijd terugkerend herstel van de Australische vegetatie na een bosbrand, met temperaturen die kunnen oplopen tot 9.000°C, is een natuurlijk wonder.

De lokale planten gebruiken een grote verscheidenheid van methodes om vuur te weerstaan. Dat kan door het ontkiemen vanuit de wortelstokken of stengels of de ontwikkeling uit zaden die onder de grond geduldig lagen te wachten. Andere soorten lossen hun zaden uit houderige omhulsels aan de takken (eucalyptus en banksias –Proteaceae) of gebruiken een combinatie van deze methoden. Voor vele plantenzaden is de periode, onmiddellijk na de brand, een uitstekende gelegenheid om te ontkiemen en te groeien dankzij het hogere lichtaanbod, de beschikbare voedselstoffen en een beperktere concurrentie van andere soorten. Het is waarschijnlijk dat Eucalyptusbomen een dominante soort geworden is in Australië dankzij regelmatige branden.

Sommige planten overleven een bosbrand niet, terwijl anderen mechanismen hebben ontwikkeld om, na een brand, te overleven. Deze laatsten kunnen in 2 hoofdgroepen onderverdeeld worden. De ontkiemers (sprouters) en de zaadplanten (non-sprouters).

De ontkiemers: Deze planten ontwikkelen zich opnieuw nadat alle bladeren zijn verbrand. Dit doen ze door slapende knoppen die in actie treden van zodra de plant vernield is. Dit gebeurt door: slapende knoppen onder de grond bevinden, ondergrondse wortelstokken

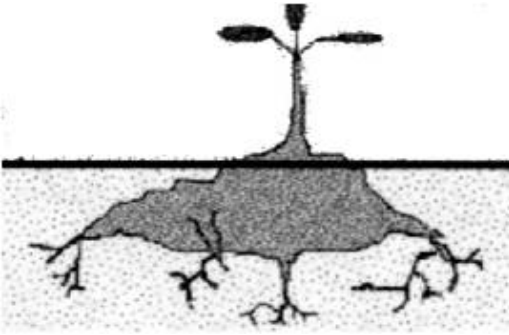

(rizomen), knoppen op de verticale en horizontale wortels, door basisknoppen aan de voet van de plant juist boven of juist onder de grond, slapende knoppen diep achter de schors die gaan kiemen van zodra de plant/boom ernstig beschadigd is of door continue groei van actieve knoppen op een afstand van de plant. Sommige planten zoals de Eucalyptus en leden van de Proteaceae familie hebben zwelachtige lichamen aan de basis van de stam net boven of net onder de bodem. Deze zwellingen zijn gekend als lignotubers. De lignotubers bevatten slapende knoppen die ontwaken als de plant vernietigd wordt. Meestal is deze vernietiging het gevolg van brand. De slapende knoppen vormen opnieuw stammen.

Bosbranden: een ecologische ramp?

Luc Reinquin

Of niet?

Als voorbeeld van de ontkiemers kunnen we terug gaan naar de Eucalyptus als beste overlever na bosbranden. De meeste Eucalyptusbomen hebben lignotubers, de houtachtige zwelling aan de basis van de stam die slapende knoppen en voedselreserves bevat. In de meeste gevallen bevat de Eucalyptus ook slapende knoppen, die zich diep achter de schors bevinden. Vandaar de rode stipjes die je op de zwarte stam ziet. Deze slapende knoppen ontkiemen pas bij brand. De harde stam en de afhangende schors beschermt de knoppen tegen het vuur, maar voorziet ook in het nodige zetmeel om te groeien tot er voldoende bladgroen werd ontwikkeld en de fotosynthese kan beginnen.

De zaadplanten: Deze planten sterven volledig af na een bosbrand en zijn dus afhankelijk van zaden om de soort verder te zetten. Die zaden kunnen zich aan de plant bevinden of wachten in de grond op het geschikte moment om te ontkiemen. Voorbeelden van planten die de zaden dragen zijn o.a. Banksias, Hakeas en Allocasuarinas. Zaden die bewaard worden in de grond komen

onder meer van de Wattle (Australische Acacia) en Boronias. Het zaad kan jaren wachten vooraleer te ontkiemen dat gestimuleerd wordt door hitte en/of rook van een bosbrand. De meeste Banksia's overleven een bosbrand omdat ze een lignotuber hebben. Nochtans hebben niet alle Banksia's een lignotuber en zijn dus afhankelijk van hun zaden die vrij komen door hitte. De zaden van een Banksia worden bewaard in harde houten kegels. Als je deze zaadpotten bekijkt, vraag je je af hoe de zaden daar uit geraken. De kegels openen zich enkel bij extreme hitte, waardoor de zaden vrijkomen. Indien na de bosbrand een periode van regenval voorkomt, zullen de meeste zaden beginnen te ontkiemen en in een periode van 5 à 6 jaar terug ontwikkelen in een volwassen plant. Snel opeenvolgende branden zullen dus dodelijk zijn voor deze soorten.

Sommige planten voorzien noch knoppen, noch zaden. Zij zijn afhankelijk van zaden uit niet getroffen streken die op natuurlijke wijze in het verbrande gebied terechtkomen. (vb. *Atriplex vesicaria*).

Bosbranden: een ecologische ramp?

Of niet?

Deel 2

De Grass Tree (*Xanthorrhoea*) is dan weer een apart geval. Deze plant heeft vuur nodig om te bloeien. De droge kroon van de grasachtige bladeren zal bij een bosbrand heel snel vuur vatten en zeer snel, met knetterende vonken, verbranden. De stam is een vuurvast omhulsel dat de nieuwe bladeren, die dicht op elkaar zijn gepakt, bevat. Na een bosbrand zullen deze jonge bladeren al snel beginnen groeien en in veel gevallen verschijnt dan na enige tijd de bruine toorts met zaden. Dus, Australiërs met een Grass Tree in de tuin, zullen de bladerenkroon afbranden om de bloei te stimuleren.

FAUNA

Bosbranden hebben natuurlijk ook een invloed op de dierenwereld. Twee hoofdelementen bepalen het overleven van diersoorten tijdens bosbranden: De mogelijkheid om snel een schuilplaats te vinden en voedsel. Een soort dat een beschermd nest heeft in een grot of een holle stam zou kunnen overleven voor het vuur, maar zal van honger sterven, in de periode onmiddellijk na de brand, wegens gebrek aan voedsel en omdat de mobiliteit van de soort beperkt is.

Sommige dieren worden bijna volledig uitgeroeid tijdens een bosbrand en hebben jaren nodig om de getroffen zone terug te bevolken, andere dieren vinden het dan weer gemakkelijker om snel een verwoest gebied te bevolken dankzij de veranderde omstandigheden, andere dieren lijden dan misschien niet zo zeer van de bosbranden, maar wel van de periode onmiddellijk na het vuur. Koala's die een bosbrand overleven lijden meestal van erge brandwonden, maar het grootste probleem is dat hun voedselvoorraad volledig verbrand is. Als ze dan op de bodem, tussen de

Bosbranden: een ecologische ramp?

Of niet?

asresten, op zoek gaan naar een nieuwe voedselboom, worden ze aangevallen door wilde honden of andere belagers. In ieder geval zullen de meeste dieren een kans krijgen om te ontsnappen als het vuur langzaam genoeg brandt en het vuur geen te erge hitte veroorzaakt. Zoals de *Banksia*'s bij de planten, kunnen sommige dieren zelfs voordeel halen uit een bosbrand. De wallabies bv. zijn verzot op de groene plantenscheuten die uit de verkoolde grond tevoorschijn komen enkele weken na een brand. Al dat frisse, nieuwe groen kan zelfs bepaalde populaties van dieren laten toenemen. Laat ons nu even de dieren bekijken.

Ongewervelde dieren: Nog niet alle vragen aangaande de invloed van bosbranden op ongewervelden zijn bekend. De meeste ongewervelden overleven het vuur niet en indien ze overleven zal de habitat op zo'n wijze veranderd zijn dat overleven op korte termijn niet meer mogelijk is.

Enkele ongewervelden overleven het vuur door tijdig het gebied te verlaten of omdat ze ingegraven zijn in de aarde of andere schuilplaatsen, zoals een termietenhoop. Sommige ongewervelden hebben geluk doordat het vuur bepaalde plekken overslaat. Dit worden dan eilandjes van niet-verkoold bos of grasland. Ongewervelden die per toeval zo'n gebied bevolken of er naar toe konden ontsnappen, overleven de bosbrand.

In de meeste gevallen zullen de ongewervelden populaties zich in een periode van 2 à 3 jaar na de brand terug

herstellen. Sommigen komen er sterker uit, anderen zwakker. Veel hangt ook af van de intensiteit, de frequentie en het seizoen (herfstbranden hebben een lagere impact dan lentebanden) van de bosbrand. Wat duidelijk is, is dat insecten die onder het gebladerte leven zoals teken, mijten, larven en bepaalde kevers zwaarder te lijden hebben door het verdwijnen van het gebladerte en de verandering van vochtigheidsgraad dan ongewervelden die onder de grond leven zoals sommige kevers, mieren, termieten en spinnen.

Reptielen en amfibieën: De invloed van bosbranden op amfibieën is nog niet ten gronde bestudeerd. Het lijkt dat amfibieën, en vooral kikkers, niet zo erg te lijden hebben van de effecten van

Bosbranden: een ecologische ramp?

Of niet?

Deel 2

de bosbrand door hun beschermende biotoop (vijver, poel,...), maar wel door de effecten die eigen zijn na een bosbrand zoals een verandering van de habitat, de leefomgeving, micro-klimaat, waterniveaus enz... Uit onderzoek blijkt dat de kikkerpopulatie niet erg afneemt tijdens de bosbrand, maar dat de populatie in enige mate afneemt (tot 30%) na de bosbrand en zich tenslotte terug herstelt.

Reptielen blijken vrij flexibel te zijn in het overleven. Slangen en hagedissen die in holen, stronken en grotten leven, hebben natuurlijk meer overlevingskansen dan de soorten die in het gebladerte of op de bodem leven. Het is echter op dit moment niet duidelijk wat de relatie is tussen de brandcyclus en type en de korte- en lange termijn effecten op reptielen.

Vogels: De effecten van bosbrand op vogels is in de meeste gevallen indirect. De directe gevolgen zijn afhankelijk van de beweeglijkheid en de plaats van vertoeven van de vogel. Vogels die hoog in de toppen van de bomen leven ontsnappen gemakkelijker aan het vuur. Het valt wel op dat vogelpopulaties binnen één jaar overvloedig voorkomen in recent verbrande gebieden door het nieuwe aanbod van voedselbronnen, zoals nieuwe scheuten van de ontkiemers. Ook de vrijgekomen zaden na een brand zullen vogels aantrekken, maar ook bepaalde insecten, die dan op hun beurt insecten etende vogels naar het gebied lokken. Bodemnastende vogels zullen in aantal toenemen van zodra de nieuwe planten een voldoende bescherming kunnen bieden. In sommige gevallen werden veranderingen in het nestgedrag van vogels vastgesteld.

Zoogdieren: De gevolgen van een bosbrand voor zoogdieren is in zeer grote mate afhankelijk van de mogelijkheid om te vluchten, de schuilplaatsen die beschikbaar zijn en de aard van het vuur (intensiteit, frequentie). De terugkeer van soorten na een bosbrand is enorm afhankelijk van de leefomstandigheden van bepaalde dieren.

Bosbranden: een ecologische ramp?

Luc Reinquin

Of niet?

De New Holland muis (*Pseudomys novaehollandiae*) is minimaal aanwezig onmiddellijk na een brand, maar hun aantal stijgt enorm in een periode van 2 tot 4 jaar om nadien terug af te nemen. Daarentegen verdwijnt het buideldiertje *Antechinus swainsonii* volledig tot 6 jaar na de bosbrand omdat het nood heeft aan een dichte begroeiing om te overleven.

Het overleven en de terugkeer van zoogdieren na een bosbrand is zeer verscheiden. Bij branden met een hoge intensiteit zal het grootste aantal dieren niet overleven, maar bij lage intensiteit en zeker als er plekken voorkomen waar geen brand woedde, dan is de overleving vrij groot. De terugkeer en aangroei is afhankelijk van de gewoonten van het dier, de eetgewoonten en de beschikbaarheid van voedsel en schuilplaatsen. Zo zijn er kangoeroes (Western Grey) en Walibies die gek zijn van de jonge scheuten die een verbrand bos aanbiedt. Ook de Oostelijke kastanjemuisk (*Pseudomys gracilicaudatus*) gedijt heel goed onmiddellijk na de brand omdat ze van een open en plantrijke omgeving houdt.

De *Antechinus* echter kan volledig van het toneel verdwijnen voor een periode van 6 à 20 jaar.

Over het algemeen is de Australische fauna aangepast en veerkrachtig genoeg om te overleven tijdens en na bosbranden. Vooral bij de kleinere soorten is het duidelijk hoe soorten zich verhouden na een bosbrand en dit is duidelijk een antwoord op de structurele veranderingen van de vegetatie.

Besluit: De natuur past zich constant aan. Zo heeft de flora en de fauna in Zuidoost Australië zich gedurende miljoenen jaren aangepast aan het vuur. Over de vraag of bosbranden nu al dan niet goed zijn voor de ecologie in Australië laten we in het midden. Maar het is wel duidelijk dat deze branden hebben bijgedragen tot een unieke biodiversiteit in deze regio.

Luc Reinquin

Hengelhoef - April 2013

Tijdens de krokusvakantie werd er weer druk 'gescharreld'. Lydia en Lutgart legden in een boeiende infoavond aan de (groot)ouders het belang van buiten spelen uit. Op dag 2 zorgde Gaby samen met de (groot)ouders en de kinderen dat de insecten een mooi huisje kregen. Ondanks de langdurige koude werden er toch enkele kruiden gevonden in de tuin, waarmee lekkere kruidenpannenkoekjes gebakken werden. Enkele creatieve oma's hadden zelfs een scharrellied gecomponeerd. De volgende dag trok iedereen onder leiding van Lydia en Lutgart naar het bos waar de 'wortelmannetjes' ons opwachtten. Er passeerden veel interessante dingen de revue: korstmossjes om met een loepje te bestuderen, sparappels om mee te bouwen, bodemdiertjes voor in het loepepotje, er werd zelfs een 'honderdpoot' gevonden! Na twee uur spelen was er een reuze takkenhut en een schitterend natuurkunstwerk in elkaar geknutseld. Een lieve oma zorgde voor warme chocolademelk om nog even bij na te praten, waarna iedereen moe maar voldaan huiswaarts trok.

Noord-Zuid nieuws en ... nog niet zolang geleden

Noord-Zuid nieuws

Waar we dachten dat met deze Erica de knoop definitief doorgehakt zou zijn is er tot nu toe geen zekerheid wat betreft de omleidingsweg of tunnel in Houthalen.

– Op 21 maart lazen wij: “Biodiversiteit op Noord-Zuidverbinding in kaart gebracht. Naast de vele zeldzame plantensoorten liefst 74 soorten broedvogels en 400 soorten paddestoelen op tracé Noord-Zuid.”

– Op 27 maart werd een grondverzakking in Helchteren door Wegen en Verkeer aangegrepen om als bewijs te dienen dat de omleidingsweg noodzakelijk is gezien de grote verkeershinder door dit kleine euvel in vergelijking met de hinder door een ondertunneling.

– Ook in maart werd met veel lof gesproken over de aanleg van de tunnel in twee lagen te Maastricht. In de krant stond zelfs: “Terwijl men in Houthalen-Helchteren het niet aandurft om de drukste kruispunten op de Noord-Zuid te ondertunnelen wordt in Maastricht de A2 snelweg over een afstand van twee kilometer ondertunneld.

– 3 April: “Raad van State vernietigd de plannen voor de omleidingsweg”. Deze plannen waren reeds geschorst in december 2011. Minister Crevits bekijkt wat ze kan doen om de weg toch aan te leggen. “Omdat zowel het “GRUP” als het “MER” nu in de prullenmand liggen is de omleidingsweg voorlopig begraven aldus buurtbewoners en milieukoepel maar echt gerust zijn zij niet.

– 4 April. Wat met het “nooddecreet”? Ook hier is men nog niet uit. In geval van het Deurgangdok lukte dit wel maar dat was een heel ander geval. Volgens een grondwetspecialist zou dit een kans kunnen maken wanneer men streeft naar een evenwicht tussen algemeen belang en de grondwet.

Afwachten dus maar weer na het veertig jaar durend getouwtrek. En ik die dacht een einde te kunnen maken met mijn bijdrage over de Noord-Zuid.

En nu iets over “Boeren vroeger en nu”

Hoe de tijden toch veranderen kunnen. Vroeger kon men zich geen boerenbedrijf indenken zonder koeien, paarden, varkens, kippen, konijnen, enz.. Een boer kon toen niet leven zonder een gemengd bedrijf. Nu is dat net andersom. Gemengde boerenbedrijven zijn uit de wereld. Grote bedrijven, gespecialiseerd in een tak, bijvoorbeeld uitsluitend varkens of koeien, en dan nog onderscheid maken tussen melkkoeien of dieren voor de vleesproductie, zijn in de plaats gekomen. Zulke bedrijven kunnen zich dan ook de meest moderne, en soms zeer dure, machines permitteren om het zware werk draaglijk te maken. Ook kleinvee zoals kippen enz. vallen onder deze grootschaligheid. Zelfs de graanproductie allerhande, zoals gerst, koren, maïs, haver, boekweit, enz. is nu even groots opgevat.

Koeien voederen.

Tegenwoordig rijden grote machines met vooraan roterende messen welke

Noord-Zuid nieuws en ... nog niet zolang geleden

het opgeslagen voer fijn snijden en langs een brede geleider in de laadruimte van de voermengwagen spuiten. Deze voermengwagen rijdt dan langs de voergleuf of voergoot en verdeelt dit voer gelijkmatig zodat ieder dier zijn hoeveelheid krijgt.

Iets heel anders dan vroeger toen het voer, hetzij gras, hetzij rapen of bietenkoppen, werd opgekipt langs de stal en met de mand naar binnen werd gedragen. De avond voor mijn geboorte droeg mijn moeder nog verschillende manden tegen haar buik naar de koeien. En dan moet je niet denken dat in de winter hooi en bieten zomaar in de kribben gegooid werd, nee hoor, de bieten werden eerst aan de bietenhoop "geschraapt" (van hun wortels en zand ontdaan)

en daarna gewassen. Vervolgens, naargelang de nodige hoeveelheid, door de bietenmachine in kleine stukken gesneden en dan in de kribbe gelegd. In die tijd hadden de leerlingen van de lagere school donderdag namiddag vrij. Op die namiddag werden de bieten voor de ganse week verzorgd, op het malen na. Dat malen moest net voor het voeren gebeuren anders verkleurden de stukken biet aan de gesneden oppervlakken.

Ongelooflijk hoe de boeren in die tijd aan hun tradities hielden. Zo werden de koeien driemaal daags gemolken. 's Morgens, na het melken, deed men ze een weide in die soms meer dan een kilometer van de stal lag. Twee aan twee met een "koekoord" rond de horens. Een koekoord was een uit hennep gevlochten touw met een lus. 's Middags ging men ze terug halen want het was anders te heet voor de dieren. Alle boeren deden dit zo. Meestal werden ze ook wat bijgevoederd om ze gemakkelijk op hun plaats te krijgen want zij werden telkens voor hun eigen kribbe vastgebonden om te melken. Zo rond een uur of drie vier in de namiddag gingen ze dan terug naar de wei tot 's avonds voor de laatste melkbeurt. Geen enkele moderne boer kan zo iets geloven. Het zou ook wat geven moesten die kudde van nu twee aan twee met de koord naar de weide geleid worden. Als ze nu dan eens van wei verwisselen worden ze gewoon in groep gedreven naar hun bestemming.

Jeuk

Vroeger stond in elke wei een schuurpaal waartegen de dieren hun huid konden schuren en van ongedierte konden

Koeien melken

Dit gebeurde vroeger natuurlijk met

de hand van op een melkstoel met drie poten. Een koe geeft pas melk als een kalf geboren is. Die melk zit in de uier welke vier spenen heeft. Door te trekken en te knijpen aan de spenen komt de melk er uit. Ikzelf heb nooit een koe kunnen melken. Wel slaagde ik er in om met een koetepel enige meters ver te spuiten als mijn zussen de stal binnen kwamen.

ontdoen. Zo een schuurpaal werd na verloop van tijd super glad en blonk als een spiegel. De omheiningpalen konden hier niet voor dienen want daar was de prikkeldraad tegen genageld.

Nu maakt men gebruik van zelfroterende borstels met een diameter van ongeveer 50cm. We zouden deze borstels kunnen vergelijken met een car-wash. Zij worden aan het draaien gebracht door het gewicht van de koeien of elektronisch. Mooi om te zien hoe snel de koeien dit systeem van schuren kennen en hiervan genieten door soms wat voor- en achteruit te gaan of langer te blijven staan op bepaalde plaatsen. Als een volgende koe jeuk heeft of behoefte heeft aan dit aangename schuren sluit ze gewoon aan en geeft de vorige koe een duwtje.

Als moeder aan het melken was trok ik, als kleine kleuter, met een tas naar

Noord-Zuid nieuws en ... nog niet zolang geleden

de stal. Die tas werd meerdere malen rechtstreeks van uit de uier volgespoten en door mij natuurlijk telkens leeggedronken. Alle koeien hadden een naam. "De zwarte" had de lekkerste melk, veel zoeter dan de andere. Tegenwoordig is dat handmelken niet meer haalbaar gezien de grote aantallen koeien. Een koe zou tegenwoordig 25 liter melk per dag geven en wordt gemiddeld 315 dagen per jaar gemolken. Dat geeft per jaar 7875 liter melk. Een melkkoe kon vroeger tot maximum twintig jaar worden, tegenwoordig vijf tot zes jaar. Wanneer de melkproductie afneemt of de koe niet meer optimaal vruchtbaar is wordt ze naar het slachthuis gebracht en vervangen door een jongere vaars. De laatste jaren tracht men koeien te fokken die een hogere productieve leeftijd bereiken.

Over dat voeren en melken is het laatste woord nog niet gezegd. Er zijn systemen waardoor de koeien hun voer consistent, op tijd en in de juiste porties krijgen. Er zijn stallen waar de koeien een chip dragen zodat de grootste melkgevers een aangepaste portie krachtvoer krijgen.

Ik bezocht enige moderne boerderijen en zag destijds een melkmachine waar de koeien gemolken werden in een zuivere afzonderlijke ruimte. De boer maakte eerst de spenen schoon en hing vervolgens een bekertje aan elke speen. De melk werd alzo uit de uier gezogen en ging via een buizen en slangensysteem naar een grote gekoelde inox reservoir. Het meest moderne systeem was het melken met de melkrobot. De boer hoeft nu in feite niets meer te doen.

De robot herkent elke koe aan haar elektronische halsband en weet juist hoeveel krachtvoer zij moet krijgen voor het aantal liters melk dat zij geeft. Tijdens dit melken geniet de koe van het krachtvoer. De koe bepaald zelf wanneer zij gemolken wil worden en het melkstel zoekt automatisch de spenen op. De melk wordt nu uit de gekoelde melktank gezogen en afgehaald door een zuivelfabriek met een grote tankwagen. Als men dit nagaat kan men zien dat de melk nergens in aanraking komt met de buitenlucht wat natuurlijk super hygiënisch is. Nu wordt er nog een staal genomen van de melk om het vetgehalte enz. te bepalen en alzo de prijs te berekenen. De melkrobot stopt automatisch wanneer de koe gemolken is en de melkrobot verlaat.

Zo herinner ik mij nog enige anekdotes over "boeren vroeger en nu". vooral de paarden, varkens, kippen, konijnen enz. want het waren toch allemaal gemengde boerenbedrijven in die tijd. Dat is dan voor een volgende keer.

Tot dan.

René.

Bibliografie en foto's

Coverfoto

Florent Vandevooort
www.florif.be

Natuurnieuws

www.natuurbericht.be
Marc Van de Sande

Voorwoord

Leo Thomassen

Bokrijkdag

Gustaaf Grouwels

Hoe zou het zijn met....

Miet Dreezen

Korte cursussen

Marc Meert

Reünie Tongerse Natuurgidsen 2011 - 2012

Lutgart Bollen

Haspengouwse Plantengroep Gustaaf Grouwels

Bosbranden: een ecologische ramp? Luc Reinquin

Cursus Hoge Venen natuurgids Miet Dreezen

Scharrelkids Lutgart Bollen

Bokrijk - Vijvergebied "De Wijers" Myriam Timmermans

Er was eens René Martens

Kalender Korte cursussen 2013

Datum	Thema	Plaats	Uur	Samenkomst	Einde
01 Sep	Cursus paddenstoelen Inleidende les	Zie Rubriek Korte cursussen pag. 17			
07 Sep	Startdag Cursus Natuurgids	Bezoekerscentrum "De Wulp" Neerpelt	09u00	Tussenstraat 10 3910 Neerpelt	1200
08, 15, 22, 29 Sep	Cursus paddenstoelen Excursies	Zie Rubriek Korte cursussen pag. 17			
26 Okt	Sporenplanten Theorie	Groene Huis, Provonciaal Domein Bokrijk	14u00	Groene Huis	17u00
02 Nov	Varens Excursie	Provinciaal Domein Borkrijk	14u00	Groene Huis	17u00
16 Nov	Mossen Theorie	Groene Huis, Provonciaal Domein Bokrijk	14u00	Groene Huis	17u00
17 Nov	Reünie Natuurgidsen 1970 -1985	Groene Huis, Provonciaal Domein Bokrijk	Meer informatie: later via nieuwsbrief, website, e-mail, brief		
23 Nov	Mossen Excursie	De Teut Zonhoven	14u00	Parking Camping Holsteen Hengelhofseweg 9 3520 Zonhoven	17u00

Kalender Haspengouwe Plantenwerkgroep: Zie Pag 19

